

Idzi Rafał Soroburski OFM

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

OSOBA I ZADANIA HOMILISTY WEDŁUG WSKAZAŃ *VERBUM DOMINI I EVANGELII GAUDIUM*

„Wiara rodzi się z tego, co się słyszy, tym zaś, co się słyszy, jest słowo Chrystusa” (Rz 10,17) – mówi św. Paweł Apostoł. Cała wspólnota Kościoła, w duchu odpowiedzialności za przekazywanie wiary i głoszenie autentycznego słowa Bożego, nieustannie podejmuje refleksję nad podstawowymi treściami, którymi żyje. Ten przekaz wiary i sposobu jej przeżywania wymaga nieustannej aktualizacji oraz skonfrontowania z wymogami współczesności, uwzględniając jednocześnie uniwersalność słowa Bożego oraz niezmiennność prawd objawionych. Dlatego też Kościół poprzez zgromadzenie synodalne biskupów¹ podejmuje

---

¹ Synod jest zgromadzeniem duchowieństwa oraz wiernych świeckich w kościołach chrześcijańskich. Instytucja ta znana jest w Kościele od czasów starożytnych, odnowiona po Soborze Watykańskim II. Paweł VI, w dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów *Christus Dominus* z 28 października 1965 roku, ustanowił instytucję synodu biskupów, jako ciała doradczego dla papieża. Tenże papież już wcześniej, tj. 15 września 1965 roku, wydał motu proprio *Apostolica sollicitudo* w tej kwestii. Jedyne papież jest zwierzchnikiem synodu i jedynie on może wydać dokument końcowy synodu, który określa się mianem posynodalnej adhortacji apostołskiej. Omawiane w opracowaniu adhortacje są owocem obrad zwyczajnego synodu biskupów.

wspólny wysiłek ducha i umysłu, aby jak najlepiej przybliżyć wspólnocie wierzących rozważane kwestie² w trosce o cały Kościół³.

Pragnieniem Ojca Świętego Jana Pawła II było zwołanie Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Biskupów, które poświęcone byłoby rozważaniom na temat: „Eucharystia źródłem i szczytem życia oraz misji Kościoła”⁴. Ponieważ słowo Boże jest nierozzerwalnie związane z tajemnicą Eucharystii, niejako naturalną konsekwencją i pragnieniem Ojca Świętego Benedykta XVI było zwołanie kolejnych synodów ogólnych poświęconych tej właśnie kwestii⁵. Niniejsze opracowanie koncentruje się na dwóch dokumentach, które poświęcone są słowu Bożemu oraz jego roli w życiu i misji Kościoła, a które stanowią owoc dwóch synodów przygotowanych przez papieża Benedykta XVI. Wartym zauważenia jest fakt, iż dokument końcowy XIII Synodu Ogólnego Biskupów został ogłoszony już przez papieża Franciszka. XII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne pod hasłem: „Słowo Boże w życiu i misji Kościoła” odbyło się w dniach od 5 do 26 października 2008 roku – roku, który poświęcony był postaci wielkiego Apostoła Narodów, św. Pawła. Jego owocem jest adhortacja apostolska ogłoszona 30 września 2010 roku przez papieża Benedykta XVI *Verbum Domini* [dalej: VD]. XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne podjęło temat nowej ewangelizacji, który jest konsekwencją rozważań poprzedniego synodu, a także przypomnieniem podstawowej funkcji Kościoła w świecie, jaką jest ewangelizacja⁶. Miało ono miejsce w dniach od 7 do 28 października 2012 roku, pod przewodnictwem papieża Benedykta XVI. Dokumentem końcowym tego synodu była adhortacja apostolska papieża Franciszka *Evangelii gaudium* [dalej: EG], ogłoszona 24 listopada 2013 roku, na zakończenie Roku Wiary.

Powyższe adhortacje apostolskie omawiają między innymi zagadnienie posługi homilisty we współczesnym świecie. Wyłaniający się z tych dokumentów obraz homilisty oraz zadania, przed jakimi stoi w dziele przepowiadania słowa Bożego, wynikają z jedności i logicznej konsekwencji tematycznej dokumentów

² Istnieje kilka rodzajów zwoływanych synodów biskupów: sesje zwyczajne – zwoływane co 3–4 lata, dotyczące spraw organizacyjnych Kościoła, jego misji oraz miejsca we współczesnym świecie; sesje nadzwyczajne – służące omawianiu teraźniejszych i naglących spraw; sesje specjalne – poruszające kwestie Kościołów partykularnych w poszczególnych krajach lub częściach świata. Od zakończenia Soboru Watykańskiego II odbyło się czternaście sesji zwyczajnego zgromadzenia ogólnego, trzy sesje nadzwyczajne oraz dziewięć specjalnych.

³ Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* (28.10.1965), nr 5, Poznań 2002.

⁴ XI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne odbyło się w dniach od 2 do 23 października 2005 roku. Jego owocem była adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, ogłoszona 13 marca 2007 roku już przez papieża Benedykta XVI.

⁵ XII Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Słowo Boże w życiu i misji Kościoła, Lineamenta, Przedmowa*, <http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20070427_lineamenta-xii-assembly_pl.html#Przedmowa> [dostęp: 26.04.2017].

⁶ XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej, Instrumentum laboris, Wprowadzenie*, nr 6, <http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20120619_instrumentum-xiii_pl.html> [dostęp: 26.04.2017].

synodalnych oraz osobowości, duchowości i doświadczenia pastoralnego obu papieży. Te właśnie zagadnienia będą rozpatrywane w niniejszym opracowaniu w trzech aspektach: kim jest homilista; przygotowanie homilisty i homilii; sposób głoszenia homilii i jej owoce. W opracowaniu wykorzystana będzie metoda analityczno-porównawcza.

Benedykt XVI, uwzględniając głos całego Kościoła Powszechnego, wyraził głębokie pragnienie, aby w rozważaniach nad słowem Bożym, które jest życiem i misją Kościoła, nie pomijać problemów, które trzeba zgłębić, aby owocnie wypełniać misję w świecie. Pragnie również, poprzez obrady synodalne XII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego, „by ponownie ze zdumieniem odkryto Słowo Boże – żywe, ostre i skuteczne – w samym sercu Kościoła, w jego liturgii i modlitwie, w ewangelizacji i katechezie, w egzegezie i teologii, w życiu osobistym i duszpasterskim, jak również w ludzkich kulturach, oczyszczonych i wzbogaconych przez Ewangelię”⁷. Ma to prowadzić cały Kościół do osobistego „spotkania z Osobą Chrystusa, Słowem Bożym obecnym pośród nas” (VD 2). *Verbum Domini* jest również dla papieża próbą przyjrzenia się temu wszystkiemu, co „w wymiarze egzegetycznym, teologicznym, duchowym, duszpasterskim i ekumenicznym” wydarzyło w Kościele po Soborze Watykańskim II i ogłoszonej wówczas Konstytucji dogmatycznej o Objawieniu Bożym *Dei verbum* (VD 3). Wszystko to ma prowadzić nas, dzięki działaniu Ducha Świętego, do coraz większego umiłowania słowa Bożego (VD 5).

Wskazanie Benedykta XVI znajduje swoją kontynuację w pierwszych słowach adhortacji ogłoszonej przez papieża Franciszka: „Radość Ewangelii napełnia serce oraz całe życie tych, którzy spotykają się z Jezusem” (EG 1), choć czasem „próbują uciekać przed Jego miłością” (EG 3). Jedynie prawdziwa miłość – a taką jest Miłość Boga – może wybaczać „aż siedemdziesiąt siedem razy” (Mt 18,22; EG 3). W *instrumentum laboris*, przygotowanym na podstawie zebranych już kwestionariuszy, Benedykt XVI wyraził nadzieję, „że dzięki Synodowi, Kościół wzmoże swą odwagę i siły na rzecz nowej ewangelizacji, odkryje radość wiary i pomoże odkryć na nowo entuzjazm w przekazywaniu wiary. Nie chodzi tu jedynie o wymyślanie czegoś nowego czy podejmowanie niespotykanych dotąd inicjatyw na rzecz głoszenia Ewangelii, lecz o przeżywanie tego aspektu wiary, którym jest głoszenie Boga: misja [...] odnawia Kościół, ożywia wiarę i tożsamość chrześcijańską, daje nowy entuzjazm i nowe motywacje. Wiara się umacnia, kiedy jest przekazywana”⁸. To zadanie podjął Ojciec Święty Franciszek w adhortacji apostołskiej *Ewangelii gaudium*, gdzie wzywa: „[...] oby świat współczesny [...] przyjmował Ewangelię nie od jej głosicieli smutnych i zniechęconych, nie od niecierpliwych

⁷ XII Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Lineamenta, Przedmowa*, <http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20070427_lineamenta-xii-assembly_pl.html#Przedmowa> [dostęp: 26.04.2017].

⁸ XIII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, *Instrumentum laboris*, nr 9, <http://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20120619_instrumentum-xiii_pl.html> [dostęp: 26.04.2017].

lub bojaźliwych, ale od sług Ewangelii, których życie jaśnieje zapalem, od tych, co pierwsi zaczerpnęli swą radość od Chrystusa” (EG 10).

1. KIM JEST HOMILISTA?

Osoba homilisty wiąże się ściśle z posługą głoszenia słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym. Zakres jego działań ogranicza się jedynie do homilii, która ma swoje miejsce tylko i wyłącznie w czasie sprawowanej liturgii. Ten fakt sprawia, że homilistą może być jedynie ten, który z mandatu Kościoła ma prawo – na podstawie udzielonego sakramentu święceń i posłania przez Kościół – do podejmowania urzędowej funkcji w zgromadzeniu wiernych, przewodnicząc i wykonując czynności liturgiczne. Do tej grupy zaliczamy biskupów, prezbiterów i diakonów⁹. W sensie szerokim przepowiadanie homilijne mieści się w terminie „kaznodziejstwo”, które obejmuje wszelką działalność Kościoła, mającą na celu głoszenie i przekazywanie słowa Bożego¹⁰. W takim ujęciu rozumieć należy także wszelką posługę głoszenia kazań, konferencji, katechez oraz świadectw, będących wyrazem dojrzałego życia chrześcijańskiego i inne zadania wykonywane z polecenia Kościoła i w jego imię¹¹. Dla określenia wykonywanej posługi słowa często używa się zamiennie określeń: kaznodzieja i homilista. Brak jest w tym precyzji. W kontekście analizowanego zagadnienia, czyli przepowiadania podczas liturgii, która stanowi uprzywilejowane miejsce głoszenia słowa Bożego (EG 138, DH 4), właściwy jest termin „homilista”.

Dekret Soboru Watykańskiego II o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis* podkreśla, że prezbiterzy „w sobie właściwym zakresie uczestniczą w zadaniu Apostołów, [...] by byli sługami Jezusa Chrystusa wśród ludów, wykonując świętą posługę Ewangelii” (DK 2) i „jako współpracownicy biskupów mają przede wszystkim obowiązek przepowiadania wszystkim Ewangelii Bożej. [...] Dotyczy to w szczególności liturgii słowa w sprawowaniu Mszy świętej” (DK 4). Homilista jest więc tym, który sam zjednoczony z Chrystusem i Kościołem, autentycznie przeżywa swoje powołanie jako świadka Zmartwychwstałego i podejmuje posługę głoszenia słowa Bożego, aby innym również ukazać konieczność podjęcia chrześcijańskiej drogi życia, która prowadzi do Chrystusa (VD 7). Wczytując się

⁹ Te kwestie poruszają dokumenty Vaticanum II: Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, nr 28, 35 [dalej: KL]; Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, nr 24 [dalej: KO]; Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, nr 21, 25 [dalej: KK], w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002; a także: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, kan. 756, 757, 762–765, 767–769, Poznań 1984 [dalej: KPK]; oraz: *Ogólne Wprowadzenie do Lekcjonarza Mszałnego*, nr 8, Poznań 1981 [dalej: OWML]. Zob. także: W. Broński, *Kaznodzieja jako autor homilii. Aspekty homiletyczno-prawne*, „*Studia Pastoralne*” 7 (2011), s. 119–123.

¹⁰ W. Przychylna, G. Siwek, *Metodologia teologii homiletycznej*, w: *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przychylna, Kraków 2011, s. 70.

¹¹ KPK, kan. 759–761, 766, 773–780.

w treść Konstytucji o liturgii *Sacrosanctum Concilium* Soboru Watykańskiego II można wyciągnąć wniosek, że skoro Chrystus jest rzeczywiście obecny w słowie biblijnym oraz liturgii (KL 7), to jest też obecny w tłumaczeniu tego słowa w homilii¹². Homilia staje się więc źródłem wypełnienia zadania uobecniania osoby Chrystusa w zgromadzeniu liturgicznym (VD 59). Słowo Boże głoszone podczas homilii należy więc rozumieć jako sposób poznania objawiającego się Boga w swoim Słowie, którym jest sam Chrystus. Słowem Bożym jest również przepowiadanie apostołów posłusznych poleceniu Chrystusa „Idźcie i głosście” (Mt 10,7) i wreszcie słowem Bożym są święte Pisma Starego i Nowego Testamentu (VD 7). Celem homilii i zadaniem głosiciela jest zatem budzenie i pogłębienie wiary, nawrócenie i zjednoczenie z Bogiem¹³.

W części adhortacji *Verbum Domini*, poświęconej posłudze głoszenia słowa Bożego, papież Benedykt XVI przypomina i jasno wskazuje tych, którzy we wspólnocie Kościoła wypełniają urząd homilisty. Słowo Boże, uobecniające się w Kościele dzięki Duchowi Świętemu, powierzone zostało w posłudze jego przekazywania jedynie tym, którzy przez władzę święceń różnych stopni mają obowiązek wyjaśniać je wiernym. Słowo Boże i jego głoszenie są bowiem nierozzerwalnie związane z przestrzenią liturgiczną, dlatego też mogą je wyjaśniać, tłumaczyć i przekazywać w tej przestrzeni jedynie ci, którzy są z ludu wzięci i dla ludu ustanowieni w sprawach odnoszących się do Boga (por. Hbr 5,1). Zadanie to zarezerwowane jest dla biskupów, kapłanów i diakonów, którzy są „wyświęconymi szafarzami słowa” (VD 50–51, 78–81). W adhortacji *Evangelii gaudium* papież Franciszek nie używa szczegółowego rozróżnienia szafarzy, wspomina jedynie o „wyświęconych szafarzach” (EG 135) i dalej używa określenia „kaznodzieja”, opisując jego zadania (EG 138–141, 143, 145, 149, 154, 156, 157–159). Pojawia się też określenie „pasterze”, które utożsamia z szafarzami słowa Bożego, a tym samym przypomina o ich zadaniach w przygotowaniu i głoszeniu homilii oraz odpowiedzialności za nią (EG 135). I w tym właśnie kontekście spojrzymy na zadania homilisty, jakie zostały uwzględnione w adhortacjach stanowiących obiekt zainteresowania niniejszej rozprawy.

2. ZADANIA HOMILISTY W *VERBUM DOMINI* I *EVANGELII GAUDIUM*

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku w kanonie 213 zaznacza: „Wierni mają prawo otrzymywać pomoce od swoich pasterzy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza zaś słowa Bożego i sakramentów”. Ten zapis prawny, mówiąc o prawie wiernych do otrzymywania pomocy z duchowych dóbr Kościoła, wskazuje

¹² KL 52; *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, 29, w: *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, wyd. II poszerzone, Poznań 2010 [dalej: OWMR]; W. Przyczyna, *Kazanie jako słowo Boże*, w: *Fenomen kazania*, red. G. Siwek, Kraków 1994, s. 60.

¹³ K. Panuś, *Sztuka głoszenia kazań*, Kraków 2008, s. 14–15.

również na właściwe przygotowanie głosiciela słowa Bożego do pełnionej posługi, która powinna być jak najbardziej owocna. Ten postulat Kodeksu Prawa Kanonicznego jest dziś często kwestią pomijaną w posłudze kaznodziejskiej. Wynika to częściowo z faktu „zawłaszczania” przez szafarzy słowa bogactw, jakie płyną z autentycznego dowartościowania wagi słowa Bożego we wspólnocie wierzących, czyniąc z niego niejako „własność prywatną”. Porusza się dziś również kwestie nadmiernej ilości innych zajęć duszpasterskich, które znacząco wpływają na jakość głoszonych homilii (EG 145) i częsty jej rozdźwięk z misterium liturgicznym¹⁴. O dowartościowaniu słowa Bożego w przestrzeni liturgicznej pisze papież Benedykt XVI w *Verbum Domini*, gdzie prosi: „[...] należy pojąć i wykorzystać zasadniczą wartość, jaką czynność liturgiczna ma dla zrozumienia słowa Bożego” (VD 52)¹⁵. Rodzi się więc konieczność poprawienia jakości homilii (VD 59). Konieczność tę dostrzega również papież Franciszek w adhortacji *Evangelii gaudium*, postrzegając homilię w jej kontekście eucharystycznym, co stanowi najlepszą jej katechezę, gdzie podejmujemy wspólnie dialog z Bogiem, prowadzący do pełnego z Nim zjednoczenia w komunii świętej. Homilia, jako dialog z Bogiem, ma być obrazem „żywego i żarliwego pragnienia Boga” (EG 137; VD 56).

Adhortacja apostolska *Verbum Domini* kwestię głoszenia słowa Bożego, zwłaszcza w kontekście liturgicznym, porusza w drugiej części, zatytułowanej: *Verbum in Ecclesia*, umieszczając ją pomiędzy częścią pierwszą (*Verbum Dei*) a częścią trzecią (*Verbum Mundo*). Obejmuje ona numery od 50 do 89¹⁶. Natomiast adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, poświęcona ewangelizacji, problematykę homilii oraz zadań dla głosicieli słowa Bożego porusza w rozdziale trzecim, zatytułowanym „Głoszenie Ewangelii”. Z samego układu tematycznego obu dokumentów wyłania się obraz całego Kościoła, który zrodzony jest ze słowa Bożego i wezwany do jego głoszenia – a to zadanie kościelnego przepowiadania jest w samym sercu misji ewangelizacyjnej. Fragmenty dotyczące przepowiadania homilijnego zawarte zostały w punktach od 135 do 159. W powyższych częściach adhortacji dostrzec można trzy zadania stawiane homilistom w posłudze głoszenia słowa Bożego podczas liturgii.

2.1. Przygotowanie

Kaznodziejstwo w ogólności, a przede wszystkim homilia, jest procesem, który wymaga pewnych etapów przygotowania rozłożonych w czasie¹⁷. Można stwierdzić, że to przygotowanie ma charakter dalszy i bliższy. Przygotowanie dalsze dotyczy formacji intelektualnej i duchowej tych, którzy w imieniu Kościoła, będą

¹⁴ T. Jaklewicz, *Ars celebrandi Eucharistiam*, „Szkoła Seraficka” 5 (2009), s. 29.

¹⁵ W. Ostafiński, *Ksiądz profesor Jan Twardy jako głosiciel słowa Bożego. Źródła przepowiadania homilijnego*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 81.

¹⁶ Omawianego zagadnienia dotyczą konkretnie punkty 52–71 i 77–82 teże adhortacji.

¹⁷ W. Broński, *Kaznodzieja jako autor homilii...*, s. 125.

w sposób urzędowy pełnić posługę głoszenia słowa Bożego. Przygotowanie bliższe dotyczy tego wszystkiego, co służy odpowiedniemu stworzeniu jednostki homiletycznej. Obaj papieże w omawianych adhortacjach, w różnej mierze i z różnym akcentem, dostrzegają konieczność właściwego przygotowania homilisty. Potrzebuje on dobrego przygotowania homiletycznego, które polega na osiągnięciu „gruntownej wiedzy teologicznej i nabyciu umiejętności przekazywania tych treści w kazaniach”¹⁸. „Przez proces tworzenia kazania będziemy więc rozumieć celowe opracowywanie kaznodziejskiego tworzywa [...] z wyborem najlepszej drogi, zmierzającej do osiągnięcia zamierzonego celu”¹⁹. Trzeba zauważyć, że jednym z głównych zadań homilisty jest aktualizowanie słowa Bożego w kontekście życia codziennego odbiorców homilii, którzy potrafiliby przystosować je do swoich żywotnych potrzeb (EG 154), a także podanie słuchaczom konkretnych wskazań życiowych²⁰.

2.1.1. Formacja duchowa

Owocne przepowiadanie homilijne ma swoje podłoże w kształtowanej u homilisty postawie ucznia Jezusa Chrystusa, który zasłuchany w Jego słowo staje się pierwszym odbiorcą tego słowa (VD 5; EG 146). Kaznodzieja musi więc być człowiekiem duchowym (EG 145, 156), czyli „posiadającym głębokie doświadczenie religijne”²¹. W formacji duchowej istotną rolę odgrywa przyjęcie słowa, przez które człowiek staje się człowiekiem nowym (VD 50) i może owocnie wypełniać powołanie szafarza słowa, którego serce wciąż podejmuje wysiłek uswięcenia osobistego i pasterskiego (VD 78). „Jedynie ten, kto słucha słowa, może stać się później jego głosicielem” (VD 51; EG 153). „Spotkanie ze słowem jest stałym źródłem odnowy i wzrastania” (EG 135, 150). Dzieje się to wtedy, gdy głosiciel pozostaje w zażyłości i często, w modlitwie i medytacji, rozważa tekst Pisma Świętego (VD 59, 82; EG 145, 149, 152). Papież Benedykt XVI przywołuje zdanie św. Augustyna: „[...] niewątpliwie bezowocne jest działanie tego, kto przepowiada na zewnątrz słowo Boże, a nie słucha go w swoim wnętrzu” (VD 59; EG 149). Franciszek wskazuje w swoich rozważaniach, że skuteczność przepowiadania ma być owocem kontemplacji, a nawet zranienia serca ostrzem słowa Bożego (EG 150) oraz wsłuchaniem się w lud, aby odkryć to, co wierni powinni usłyszeć (EG 154). Jak zauważa w swoim dokumencie papież Benedykt XVI, jedną z uprzywilejowanych w Kościele form modlitwy słowem Bożym jest liturgia godzin, która w formacji duchowej biskupów, kapłanów i diakonów (a więc urzędowych homilistów) powinna być doceniona i wiernie sprawowana (VD 62). Benedykt XVI kładzie mocny nacisk na formację intelektualną, przygotowującą do święceń, zaznaczając, że

¹⁸ K. Panuś, *Sztuka głoszenia kazań...*, s. 76.

¹⁹ G. Siwek, *Proces tworzenia kazania*, w: *Fenomen kazania*, red. tenże, Kraków 1994, s. 179.

²⁰ J. Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemysł 2009, s. 29.

²¹ G. Siwek, *Wprowadzenie*, w: *W drodze na ambonę*, red. tenże, Kraków 1991, s. 11.

powinna rozpoczynać się od umiłowania słowa Bożego, szczególnie przez *lectio divina*, które ma za zadanie umocnić powołanie w świetle słowa Bożego. Samo przygotowanie seminaryjne musi wprowadzać alumnów do pogłębienia relacji między studium a modlitwą (VD 82, 86). Papież Franciszek obie kwestie rozciąga nieco dalej i zaleca usilnie włączyć je w proces przygotowania homilii (EG 152) choć o etapie formacji seminaryjnej nie wspomina. Przygotowanie do przepowiadania słowa Bożego rozpoczynać należy także od wezwania Ducha Świętego (EG 146), dzięki któremu Ewangelia rozbrzmiewa w Kościele i który ma doprowadzić słuchaczy do całej prawdy i poddania się jej – zarówno słuchacza, jak i głoszącego (VD 51; EG 151)²².

2.1.2. Formacja intelektualna

Kongregacja ds. Duchowieństwa w nowym *Ratio fundamentalis institutiones sacerdotalis* pt. *Dar powołania do kapłaństwa* z 2016 roku zaznacza w odniesieniu do formacji teologicznej alumnów seminarium: „Szczególnie wskazane jest zgłębianie *ars celebrandi* [...]. Specjalna uwaga powinna być poświęcona homilii [...]. Okaże się to szczególnie pożyteczne także w innych obszarach posługi kapłańskiej [...], które stanowią permanentne zadania prezbiterów w dziele promowania wzrostu duchowego powierzonych im wspólnot. Przygotowanie głoszenia orędzia chrześcijańskiego nie stanowi jedynie techniki” (nr 177)²³.

W adhortacji *Verbum Domini* Benedykt XVI porusza kwestię odpowiedniego przygotowania do pełnienia posługi lektora w przekazywaniu i proklamowaniu słowa Bożego w zgromadzeniu liturgicznym. Choć w tej kwestii papież odnosi się do posługi lektora, wypełnianej przez świeckich, to śmiało można również te wskazania odnieść do tych, którzy przez formację seminaryjną, zmierzającą do pełnienia posługi słowa na mocy święceń, także otrzymują w imieniu Kościoła posługę lektoratu. Dokument wskazuje konieczność odpowiedniego i starannego ich przygotowania, które musi obejmować płaszczyznę biblijną, liturgiczną oraz techniczną – z wykorzystaniem współczesnych środków nagłaśniających (VD 58, EG 137). Franciszek zwraca uwagę, że samo głoszenie Ewangelii nie powinno być dla głosiciela jedynie popisem umiejętności oratorskich, choć ma w homilii znaczenie, w jaki sposób przekazuje się słowo Boże (EG 138). *Sacramentum caritatis* Benedykta XVI już wcześniej podaje wskazania, które mają na celu „poprawienie jakości homilii” (VD 59). O konieczności poprawy homilii mówi także obecny papież, wzywający homilistów do zerwania ze smutkiem przekazu homilijnego (EG 135).

²² J. Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie...*, s. 90.

²³ KPK, kan. 256, § 1; Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne*, nr 2, Poznań 2015 [dalej: DH]; EG 135–144, 154; Franciszek, List apostolski *Misericordia et misera* (20.11.2016), nr 6.

Przygotowanie odpowiednio dobrej jednostki homiletycznej – jak wskazują adhortacje *Verbum Domini* i *Evangelii gaudium* – musi opierać się na pogłębionej znajomości tekstów biblijnych i umiejętnym ich tłumaczeniu, osadzeniu homilii w kontekście liturgicznym²⁴, a także umiejętności przekazu myśli i doboru odpowiednich słów (VD 59; EG 141, 159). W przygotowaniu homilii należy przede wszystkim oprzeć się na Biblii, poświęcić jej wystarczającą ilość czasu, należy posługiwać się lekcjonarzem oraz właściwymi pomocami homiletycznymi (VD 59, 60; EG 145, 146, 147). Benedykt XVI wyznacza kandydatom do kapłaństwa służebnego obowiązek uczynienia z Pisma Świętego „duszy formacji teologicznej”. Jego studiowanie powinno opierać się na metodach sprzyjających integralnemu podejściu do całości przekazu biblijnego (VD 82; EG 146) w kontekście całości nauczania Kościoła (EG 148). Zdobyte tej wiedzy ma pomóc homiliście w znalezieniu głównego przesłania czytań mszalnych oraz stworzeniu jednolitej struktury tekstu homilii aktualizującej się w życiu odbiorców (VD 59; EG 147, 149, 154).

2.2. Głoszenie i owoce homilii

Fakt wygłoszenia słowa Bożego staje się realizacją wyżej wymienionych etapów przygotowania zarówno samego homilisty, jak i homilii. Jak zostało to już wspomniane w powyższym opracowaniu, głoszone słowo Boże staje się aktualizacją, uobecnieniem zbawczego działania Boga, który objawia swoją wolę w zgromadzeniu wiernych. Homilista musi mieć świadomość, że nie wykonuje tu swojego dzieła, ale staje się narzędziem, którym posługuje się Bóg. W osobie homilisty sam Bóg wyjaśnia swoje słowo²⁵.

Na tym etapie zadań homilisty, według omawianych adhortacji apostoelskich, widoczne są konieczne aspekty posługi słowa kaznodziei, które musi on uwzględnić w głoszeniu. Podejmują je obaj papieże. U Franciszka można dostrzec poszerzony opis sposobu głoszenia słowa Bożego i wymienione poszczególne wskazania, które należy włączyć w przepowiadanie. Oba interesujące nas dokumenty umiejscawiają homilię i osobę homilisty w konkretnie wskazanych aspektach głoszonego słowa Bożego. Możemy znaleźć trzy punkty styczne w samym akcie przepowiadania homilijnego. Są nimi: przestrzeń liturgiczna, przekazywane treści oraz sposób głoszenia homilii. Nierozzerwalnie związane są z nimi także owoce głoszenia homilii. Z lektury dokumentów wynika jasno, że trudno je odłączyć od całego procesu tworzenia homilii, a w trakcie jej głoszenia muszą one przyświecać homiliście. Dlatego też aspekt owoców homilii włączony jest w całość procesu przepowiadania.

²⁴ J. Twardy, *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie...*, s. 201.

²⁵ DH 4–5.

Odnosząc się do pierwszej kwestii, świadomie zostało tu użyte określenie „przestrzeń liturgiczna”²⁶. Takie ujęcie sprawia, że omawianie homilii i zadań jej głosiciela nie ogranicza się tylko i wyłącznie do miejsca. Dokumenty dotyczące sprawowania liturgii usilnie zalecają jej sprawowanie w granicach kościołów i kaplic. Być może też dlatego homilia w powszechnym rozumieniu utożsamiana będzie z konkretną przestrzenią sakralną i sprawowanymi w niej sakramentami. Z lektury dokumentów wynika jasno, że papieże nie ograniczają posługi głoszenia homilii do przestrzeni sakralnej, ale mówią o „przestrzeni liturgicznej”. Homilia więc nie jest organicznie związana z budynkiem, lecz z aktem liturgicznym, gdzie słowo Boże staje się fundamentem każdej czynności liturgicznej, w szczególności zaś Eucharystii (VD 52–55; EG 135, 137). Samemu słowu Bożemu, aktualizowanemu w zgromadzeniu wiernych uczestniczących w liturgicznym akcie całego Kościoła, papież Benedykt XVI, za swoim poprzednikiem Janem Pawłem II, przypisuje sakramentalność w „analogii do rzeczywistej obecności Chrystusa pod konsekrowanymi postaciami chleba i wina” (VD 56). Papież Franciszek wskazuje, że homilia nadaje sens celebracji liturgicznej, prowadzącej „ku komunii z Chrystusem w Eucharystii przemieniającej życie” (EG 138). Jedynie Benedykt XVI wspomina w swojej adhortacji o ambonie, jako o „liturgicznym miejscu głoszenia słowa Bożego”, a troskę o właściwe wykorzystanie przestrzeni sakralnej nakłada – przypominając tylko istniejące już wskazania – na biskupów. Ambona ma być tak zaprojektowana, aby umożliwiała właściwe wygłaszanie słowa Bożego w przestrzeni sakralnej oraz wskazywała na jedność dwóch stołów: stołu słowa Bożego i stołu Eucharystii (VD 68).

Odnosząc się do kwestii tematów poruszanych w przepowiadaniu homilijnym, adhortacje apostolskie jednoznacznie wskazują, że przed każdym homilistą stoi zadanie takiego głoszenia, które ma pomóc wiernym w zrozumieniu słowa Bożego i ukazać jego oddziaływanie na życie wiernych. Ma to więc być posługa oparta ściśle na tekście biblijnym, poprzez który wierny jest w stanie zrozumieć „misterium”, w którym uczestniczy, ma zachęcić do misji oraz „wyznania wiary” w codzienności (VD 59)²⁷. Tekstu biblijnego nie można zastępować żadnymi innymi tekstami, niezależnie od ich znaczenia i treści (VD 69). Przekazywane prawdy podczas homilii nie mogą być jakąś abstrakcją i posiadać charakter bardzo ogólny. Te wskazania pomagają homiliście w takiej posłudze słowa Bożego, które skupiłoby uwagę słuchaczy nie na osobie głoszącego, a na samym orędziu ewangelicznym, co powinno czynić przekaz bardziej przejrzystym (VD 59; EG 138). Benedykt XVI wskazuje również, że konieczne jest, aby homiliści przepowiadali słowo Boże „z przekonaniem i pasją” (VD 59), co postuluje także obecny papież (EG 136). Homilista ma prowadzić wiernych do Chrystusa, będącego centrum każdej homilii (VD 59), a przede wszystkim ma dowartościować słowo Boże

²⁶ B. Migut, *Liturgia – między teologią a polityką*, w: *Polityka na ambonie?*, red. W. Przyczyna, L. Szewczyk, Katowice 2015, s. 55.

²⁷ W. Ostafiński, *Ksiądz profesor Jan Twardy jako głosiciel słowa Bożego...*, s. 85.

w różnych aspektach działalności duszpasterskiej (VD 65–67). Przekazywane treści w orędziu homilijnym muszą być oparte na prawdzie, którą homilista nie tylko głosi, ale przede wszystkim sam nią żyje (VD 60; EG 149); muszą być najpierw zakorzenione w sercu głoszącego, co jest możliwe tylko wtedy, gdy głoszący z pokorą, doceniając wartość milczenia, sam będzie zasłuchany w to słowo (VD 66, 79–81), które ma przenikać jego myśli i uczucia (EG 149). Kaznodzieja musi mieć też świadomość, że głoszone przez niego słowo Boże ma wskazywać na rzeczywistość miłosierdzia, uzdrowienia, przebaczenia i pojednania zarówno z Bogiem, jak i z człowiekiem (VD 61; EG 139), a także prowadzić do pogłębionej relacji modlitwowej słuchacza (VD 62), gdzie wiara staje się odpowiedzią na usłyszane słowo. Jest to podstawowe „kryterium oceny i osądu ludzi i rzeczy, wydarzeń i problemów poruszanych w homilii” (VD 82)²⁸. Papież Franciszek dodaje do tego, że „homilia stanowi kryterium oceny bliskości i zdolności spotkania pasterza ze swoim ludem” (EG 135), przy czym nie jest ani katechezą, ani medytacją, ani konferencją, ani świadectwem, choć temu ostatniemu przypisuje się duże znaczenie ewangelizacyjne (EG 136, 138). Homilia powinna stanowić w posłudze homilisty swoistego rodzaju dialog „Pana ze swoim ludem” (EG 141), prowadząc do zjednoczenia serca Pana i serca Jego ludu (EG 143).

Można zauważyć odmienne stanowiska obu papieży w kwestii sposobu głoszenia homilii. Papież-senior podaje tylko kilka ogólnych wskazań dotyczących sposobu i jakości głoszonych homilii, nie rozwijając swojej myśli, zaś papież Franciszek, mimo że nie omawia czysto technicznych sposobów przepowiadania, podaje wiele wskazówek, które mają uczynić homilię bardziej owocną. Można zauważyć, że opinia obu autorów dokumentów wychodzi z innego punktu widzenia. Papież Benedykt XVI wszelkie wskazywane sposoby głoszenia słowa Bożego, a zatem i zadania homilisty, bardzo mocno osadza i wyprowadza z przestrzeni liturgicznej²⁹. Jest to dla niego jedyny punkt odniesienia w głoszonej homilii. Papież Franciszek natomiast cały proces tworzenia jednostki homilijnej oraz zadań głoszącego słowo Boże wyprowadza z punktu widzenia duszpasterza zasłuchanego w głos ludu. Próbując więc określić, w jaki sposób należy głosić słowo Boże, dostrzegamy w obu adhortacjach dwie rzeczywistości, które dotyczą tego samego dzieła, jednak wzajemnie się uzupełniają. Wskazania obu papieży wynikają z ich natury, charakteru, doświadczenia i spojrzenia na rzeczywistość Kościoła w dzisiejszych czasach. Papież-senior swoje rozważania prowadzi w kontekście teologiczno-liturgicznym, co stanowi potwierdzenie jego duchowości oraz pracy naukowo-teologicznej. Obecny papież natomiast wyprowadza wskazania homiletyczne z osobistego doświadczenia pastoralnego, bliższego słuchaczom. Oba punkty widzenia nie wykluczają się, ale uzupełniają w dzisiejszej posłudze głosiciela słowa Bożego.

²⁸ DH 7–10.

²⁹ S. Dyk, *Hermeneutyka słowa Bożego w liturgii*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 151.

W adhortacji *Verbum Domini* papież Benedykt XVI wskazuje, że zadaniem homilisty jest takie głoszenie słowa Bożego, które pozwoli wiernym rozsmakować się w nim do tego stopnia, aby głębiej zrozumieć misterium roku liturgicznego (VD 52). Odpowiednim sposobem głoszenia słowa Bożego jest przede wszystkim oparcie się na właściwym podejściu do Pisma Świętego (VD 52), ze szczególnym uwzględnieniem lekcjonarza mszalnego (VD 57)³⁰. Podejście to prowadzi do uczestwistnienia się sakramentów we wspólnocie Kościoła (VD 53,61), w szczególności Eucharystii (VD 54, 56, 59). Homilista musi być przygotowany do głoszenia słowa (VD 59). Homilia nie może być „ogólna i abstrakcyjna” czy też oparta na „bezużytecznych dywagacjach”. One bowiem „przesłaniają prostotę słowa Bożego”. Owocność posługi homilisty ma swoje źródło w osobistym doświadczeniu i rozważaniu słowa Bożego (VD 59, 79–81), a także propagowaniu chwil milczenia i skupienia w czasie celebracji liturgicznych, bowiem milczenie sprzyja autentycznemu słuchaniu słowa Bożego (VD 66) i jego uroczystemu celebrowaniu w zgromadzeniu wiernych (VD 67).

Ojciec święty Franciszek na samym wstępie adhortacji *Evangelii gaudium* stwierdza odnośnie do homilii, iż koniecznie trzeba sobie uświadomić, że przez „przepowiadanie słowa [...] Bóg pragnie dotrzeć do innych przez kaznodzieję i że to On rozciąga swą władzę dzięki ludzkiemu słowu” (EG 136), gdzie kaznodzieja jest jedynie narzędziem, poprzez które Bóg prowadzi miłosny dialog (EG 143, 146). Owocnym sposobem posługi słowa jest zawsze jej kontekst liturgiczny, w którym Bóg wchodzi ze swoim ludem w dialog poprzedzający sakramentalną komunie (EG 137), rozbudzając w słuchaczach zrozumienie dokonującej się celebracji oraz prowadzi ku zjednoczeniu z Chrystusem w Eucharystii (EG 138)³¹. Przepowiadanie musi być oparte na właściwej i całościowej interpretacji Pisma Świętego, którego jedynym interpretatorem jest Duch Święty (EG 146–148). Papież wskazuje jednoznacznie, że homilia powinna być krótka (EG 138, 156), powinna mieć charakter „rozmowy matki”, gdzie homilista, głosząc słowo Boże, ma tak je przekazywać, aby słuchacz wiedział, że wszystko, co słyszy, służy jego dobru. Przepowiadanie powinno rozbudzać zaufanie do głoszącego, a w konsekwencji ma prowadzić do zaufania Bogu. Ten język „matki” ma być w przepowiadaniu kaznodziei zakotwiczony w kluczu języka ojczystego. Homilista powinien mieć świadomość, że przepowiadanie opiera się na tonalności języka, który „przekazuje odwagę, oddech, moc, impuls” (EG 139). Dalej papież rozwija tę myśl, dodając, że język homilii ma wyrażać przede wszystkim bliskość kaznodziei wobec słuchaczy, do których powinien przemawiać sercem (EG 144). Dokonuje się to przez „ciepło tonu głosu, spokojny styl zdań i radość gestów”. Dopuszcza nawet pewną nudę w homilii, ale są to „nudne rady matki, które z czasem przynoszą owoce w sercach dzieci” (EG 140). Według papieża kaznodzieja musi dać słuchaczom

³⁰ Tamże, s. 152–158.

³¹ W. Przyczyna, *Homilia polityczna?*, w: *Polityka na ambonie?...*, s. 107.

odczuć radość z dialogu, jaki prowadzi Bóg ze swoim ludem (EG 141)³². Głoszący powinien każdą homilię oprzeć przede wszystkim na prawdzie, pięknie i dobru, które za pomocą obrazów mają zachęcać słuchaczy do dzieł miłości w życiu codziennym (EG 142, 146). Użycie tych obrazów, lub inaczej mówiąc przykładów, nie powinno przesłaniać istotnych treści ewangelicznych, które są podstawą wszelkiego głoszenia słowa (EG 157). Papież Franciszek, podobnie jak jego poprzednik, wskazuje, że słowo Boże musi być przygotowane przez głoszącego, a nade wszystko musi wynikać z jego pogłębionej duchowości i zażyłości ze słowem Bożym, które najpierw porusza serce głoszącego (EG 149–150). Za Pawłem VI papież Franciszek powtarza, że przepowiadanie powinno być „proste, przejrzyste, bezpośrednio, przystosowane”³³. Idąc dalej, poleca, aby „kazanie miało jedność tematyczną, jasny porządek, powiązanie między zdaniami, aby słuchacze mogli łatwo podążać za kaznodzieją i pojąć logikę jego wyводу” (EG 158). W ostatnim akapicie części poświęconej homilii Franciszek wskazuje, że język przepowiadania powinien być nasycony pozytywnym przesłaniem. Powinien wskazywać to, co słuchacz może „zrobić lepiej”. Pozytywny język zawsze daje nadzieję ukierunkowaną na przyszłość. Urzędowi głosiciele, poprzez spotkania ze świeckimi, mogą nabyć narzędzia, poprzez które ich „kazania mogą stać się bardziej atrakcyjne” (EG 159), co uchroni nas przed smutnym spotkaniem w czasie głoszenia słowa Bożego (EG 135).

ZAKOŃCZENIE

Sercem działalności Kościoła jest słowo Boże i Eucharystia, które w zgromadzeniu wiernych – zarówno duchownych, jak i świeckich – urzeczywistniają osobę Chrystusa i Jego dzieło odkupienia człowieka. Bóg objawił się przez swoje Słowo – Jezusa Chrystusa, który to nakazał słowo Ewangelii przekazywać wszystkim, do których ich pošle Duch. Kościół więc, pod działaniem Ducha Świętego, nieustannie podejmuje na nowo to dzieło ewangelizacji świata. Punktem wyjścia misji współczesnego Kościoła jest głębokie zrozumienie prawdy Bożej zawartej w Objawieniu, a przekazanej na kartach Pisma Świętego. Każda więc odnowa misji Kościoła w duchu posłuszeństwa Chrystusowemu posłannictwu rozpoczyna się od osobistego spotkania najpierw ze Słowem Boga, potem ze słowem, które Bóg zostawił i przekazał apostołom. Zadaniem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła jest troska o bezbłędne i prawowierne – w świetle Objawienia i Tradycji – przekazywanie prawd, które Bóg zostawił swojemu ludowi. Tenże Urząd Nauczycielski Kościoła, w osobie Ojca Świętego i Kolegium Biskupów, po soborowym *aggiornamento* wyraził wolę, aby poprzez Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne pochyłać

³² S. Dyk, *Hermeneutyka słowa Bożego w liturgii...*, s. 165.

³³ Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* (1975), nr 43.

się z troską nad depozytem wiary i z nowym zapałem przekazywać go współczesnemu światu, nie tracąc niczego z tego, co stanowi niezachwiany fundament wiary i prawdy. Dwa z takich zgromadzeń w najnowszej historii Kościoła zostały poświęcone słowu Bożemu w życiu i misji Kościoła oraz nowej ewangelizacji.

Adhortacje apostolskie: *Verbum Domini* Benedykta XVI i *Evangelii gaudium* Franciszka są wyrazem troski o dostrzeżenie i dowartościowanie słowa Bożego nie tylko w przestrzeni aktu liturgicznego, ale także wtedy, gdy ze słowem Bożym trzeba iść na „peryferie” świata. Niniejsze opracowanie z pewnością nie wyczerpuje w pełni całości zagadnienia dotyczącego zadań homilisty w świetle omawianych dokumentów, ale jest próbą przybliżenia cech charakterystycznych osoby homilisty w kontekście pełnienia posługi głoszenia słowa Bożego. Dokumenty wskazują z pewnością na konieczność odnowy kaznodziejstwa, które przeżywa kryzys i – według papieży – często traci na wartości przez osłabienie warsztatu homiletycznego³⁴. Dlatego Benedykt XVI jasno wyraził wolę stworzenia *Dyrektorium homiletycznego*, które stanowiłoby dla homilistów odpowiednią pomoc i źródło tworzenia jednostki homiletycznej. Papież Franciszek podjął tę myśl, wzywając pasterzy do stosownych działań, zmierzających do poprawy jakości homilii. Wydane w 2015 roku przez Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów *Dyrektorium homiletyczne* jest owocem połączenia myśli papieża Benedykta XVI, który przewodniczył obu omawianym synodom, z zapałem ewangelizacyjnym papieża Franciszka. Choć może się wydawać, iż osobowości obu papieży są diametralnie różne pod wieloma względami, to jednak okazuje się, że wszystko łączy ten sam Duch.

PERSON AND TASKS OF THE PREACHER AS SPECIFIED IN *VERBUM DOMINI* AND *EVANGELII GAUDIUM*

Summary

Proclaiming the word of God is one of the fundamental tasks of the Church in preaching the salvific message of the Christ. It is the ministry which is effectuated in the Church community and at the command of the Church. The ministry of preaching the word of God includes: conferences, sermons, catecheses and homily. In this ministry the homily, which is contained in the strictly defined frames and which is included in the liturgical space, occupies a special place. According to the preaching of the Magisterium of the Church included in theological message and documents of the Church this task is entrusted only to the ordained ministers: deacons, presbyters and bishops. The discussed exhortations remind the homilists

³⁴ Warsztat homiletyczny nie może ograniczać się jedynie do umiejętności retorskich czy biegłości w egzegezie biblijnej. Obaj papieże jasno wskazują, iż przejawem odnowy kaznodziejskiej musi być przejście w homilii „od litery do ducha” (VD 38, EG 145); zob. także: E. Wiszowaty, *Przepowiadanie w ponowoczesności*, „Studia Pastoralne” 9 (2013), s. 181.

about their special duties arising from the office that was entrusted to them. These duties start not only from intellectual but also from the spiritual formation. While preparing the homily the homilist must take into account a number of aspects of preaching the homily. First the homilist himself must become a disciple listening attentively to his Master in order to deliver His words considering the whole teaching of the Church, on behalf of which he speaks. In the last years the whole Church, taking into consideration the difficulties it has perceived as well as more and more frequent weakness of the homily, attended to this problem by convening, at the wish of the Pope, the Ordinary General Assembly of the Synod of Bishops. The results of the synodal proceedings were post-synodal apostolic exhortations of Pope Benedict the XVI and Pope Francis, which describe the place and the role of the word of God in the life and mission of the Church. The exhortations discussed in this dissertation are *Verbum Domini* and *Evangelii gaudium*. These documents once again remind the teaching of the Church concerning the place of the homily in liturgical space and point out the measures that should be taken into consideration by the homilists (those who preach the word of God in the liturgy) in creation of the homiletic unit. All undertaken activities shall take into account updating the word of God, which brings understanding of the biblical message to the listeners and helps them to integrate it into their everyday Christian life, bringing them closer to God. The effective sign of working of the word of God is not only its influence on the congregation, but, firstly, on the homilist himself. The effectiveness of preaching of the word of God depends not so much on the skill of the homilist, as on the testimony of his unification with the word of God.

Słowa kluczowe: homilia, homilista, kaznodziejstwo, odnowa kaznodziejska, zadania homilisty

Keywords: homily, homilist, preaching, the renewal of preaching, tasks of the homilist

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini* (2010), Kraków 2010.
- Broński W., *Kaznodzieja jako autor homilii. Aspekty homiletyczno-prawne*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 119–123.
- Dyk S., *Hermeneutyka słowa Bożego w liturgii*, „Studia Pastoralne” 7 (2011), s. 151, 156.
- Franciszek, Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii we współczesnym świecie *Evangelii gaudium* (2013), Kraków 2013.
- Franciszek, List apostolski *Misericordia et misera* (2016).
- Jaklewicz T., *Ars celebrandi Eucharistiam*, „Szkoła Seraficka” 5 (2009), s. 29.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 2002.

- Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne*, Poznań 2015.
- Lekcjonarz mszalny*, Poznań 1981.
- Migut B., *Liturgia – między teologią a polityką*, w: *Polityka na ambonie?*, red. W. Przyczyna, L. Szewczyk, Katowice 2015, s. 55.
- Mszal Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2010.
- Ostafiński W., *Ksiądz profesor Jan Twardy jako głosiciel słowa Bożego. Źródła przepowiadania homilijnego*, „*Studia Pastoralne*” 7 (2011), s. 81.
- Panuś K., *Sztuka głoszenia kazań*, Kraków 2008.
- Paweł VI, Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* (1975).
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Poznań 2005.
- Przyczyna W., Siwek G., *Metodologia teologii homiletycznej*, w: *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przyczyna, Kraków 2011, s. 70.
- Przyczyna W., *Kazanie jako słowo Boże*, w: *Fenomen kazania*, red. G. Siwek, Kraków 1994, s. 60.
- Siwek G., *Proces tworzenia kazania*, w: *Fenomen kazania*, red. tenże, Kraków 1994, s. 179.
- Siwek G., *Wprowadzenie*, w: *W drodze na ambonę*, red. tenże, Kraków 1991, s. 11.
- Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, nowe tłumaczenie, Poznań 2002.
- Twardy J., *Aktualizacja słowa Bożego w kaznodziejstwie*, Przemyśl 2009.
- Wiszowaty E., *Przepowiadanie w ponowoczesności*, „*Studia Pastoralne*” 9 (2013), s. 181.